

ВИЗНАЧАЛЬНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ ЩОДО ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА ОЗНАКАМИ ПІДРОБКИ БРЕНДУ

ОСМОЛЯН Віталій Анатолійович - кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри права, Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут (місто Хмельницький)

УДК 343.98.06

DOI 10.32782/EP.2021.17

Излагаются правовые основы и перспективы развития криминалистики в свете новых криминальных угроз при стремительном развитии совершения уголовных правонарушений в сфере хозяйственной деятельности. Рассмотрены процессуально-правовые и экспертно-криминалистические вопросы по возможности выявления, фиксации и собирания следовой картины и формирования доказательной базы в совершении уголовных правонарушений в сфере хозяйственной деятельности, а также обоснована необходимость эффективного содействия работников следственных органов, суда и профильных специалистов компаний-владельцев бренда, а также Департамента защиты экономики Национальной полиции Украины для качественного и объективного выполнения заданий уголовного производства и улучшение инновационной политики Украины. Приведены конкретные примеры вопросов, которые ставились на рассмотрение экспертам при проведении экспертизы в сфере интеллектуальной собственности, что имело место на практике. Сделаны выводы и предоставлены рекомендации по согласованному использованию норм действующего законодательства в практической деятельности специалиста-представителя компании владельца бренда и следователя. Обращено внимание на необходимость дальнейшего научного сотрудничества ученых, специалистов в области материального и процессуального права.

Ключевые слова: криминалистика, уголовное правонарушение (преступление), метод, бренд, товарный знак, товарная марка, хозяйственная деятельность, информация, правоохранительные органы, досудебное расследование, уголовное производство, экспертиза, эксперт, специалист.

Постановка проблеми

Розвиток товарного виробництва протягом останніх десятиріч призвів до перенасичення ринків товарами масового попиту. Проте товар, який є брендом, продається набагато краще, ніж його менш імениті аналоги. Виробники зрозуміли, що займатись впровадженням власного бренду у повсякденне життя пересічних громадян з метою отримання високих дивідендів у майбутньому – це один із перспективних напрямків ринкової економіки. Але розвиток будь-якої речі чи «образу» як у матеріальному, так і нематеріальному (віртуальному) світі людських відносин, яке є джерелом високих прибутків, постає об'єктом заздросців, а отже, мимоволі перетворюється на предмет кримінально протиправних посягань. Так, кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності є специфічним явищем кримінально протиправної діяльності, яке постійно розвивається з неминучим розвитком та удосконаленням технічного прогресу, а також нерозривно поєднане із економічною ситуацією та господарською діяльністю країни в цілому. Саме ця новизна та специфічність, неухильний та постійний розвиток незаконного використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (кримінального правопорушення, передбаченого статтею 229 Кримінального кодексу України [1]) вимагають від судових та правоохоронних органів, криміналістів удосконалення вже існуючих, розроблення та застосування нових криміналістичних засобів та методів у їх вияв-

ленні та фіксації для подальшого невід'ємного використання у проведенні ефективного розслідування, встановленні та притягненні винних осіб до відповідальності.

Це покладає особливу відповідальність на правоохоронні органи щодо проведення якісного та легітимного досудового розслідування у кримінальних провадженнях зазначеної категорії, повного та неупередженого збору доказової бази, що не уявляється можливим без суворого дотримання процедури законності. У цьому і полягає **актуальність** проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проведений аналіз [1–9] показав, що вчені неодноразово досліджували діяльність правоохоронних органів по збиранні доказової бази, проведенні криміналістичних дій у цілому та її окремі аспекти зокрема. Проте розгляд процесуально-правових та експертно-криміналістичних питань щодо нових можливостей виявлення, фіксації та збирання слідової картини та формування в подальшому доказової бази щодо вчинення окремих видів кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності вимагає детального дослідження та аналізу.

Мета статті – на підставі проведеного теоретичного аналізу та власного практичного досвіду розглянути процесуально-правові та експертно-криміналістичні питання нових можливостей у виявленні, фіксації та збиранні слідової картини та формуванні доказової бази вчинення кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, а саме: незаконного використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару, а також обґрунтувати необхідність ефективної співпраці працівників слідчих органів, прокуратури та суду, а також Департаменту захисту економіки Національної поліції України для якісного та об'єктивного виконання завдань кримінального провадження та покращення інноваційної політики України взагалі.

Виклад основного матеріалу

Будівництво в Україні правової держави та європейсько-демократичного суспільства

передбачає якісне зменшення порушень правопорядку, суттєве зменшення рівня злочинності, по можливості зменшення причин, що її породжують.

Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень як невід'ємний розділ сучасної системи криміналістики складається з системи наукових положень та розроблених на їх основі рекомендацій щодо процесу розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

З урахуванням специфіки вчинення різного виду кримінальних правопорушень, вичерпний перелік яких надано законодавцем в Особливій частині Кримінального кодексу України [1], правоохоронцями та криміналістами-практиками вироблені та напрацьовані методичні рекомендації щодо специфіки розслідування певних категорій кримінальних правопорушень.

Проте, з неухильним розвитком технічного прогресу, який нерозривно поєднаний із економічною ситуацією та господарською діяльністю країни в цілому, неминуче «удосконалюються» способи вчинення кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, що, у свою чергу, постає причиною удосконалення методики розслідування кримінальних правопорушень вказаної категорії, каталізує пошук інновацій у цьому розділі загальної системи криміналістики.

Безсумнівною інновацією у методиці розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, а саме: незаконного використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару є залучення слідчим на етапі проведення першопочаткових слідчих дій як профільних спеціалістів представників компаній-власниць бренду (*у науковій статті для прикладу зроблено посилання на дочірнє підприємство «АДІДАС-УКРАЇНА», місто Київ* [2]), а також працівників Департаменту захисту економіки Національної поліції України [3] з метою виявлення та документування кримінально протиправної діяльності на вказаній ділянці правового поля, що, у свою чергу, є гарантом якісного та об'єктивного виконання завдань Кримінального процесуального кодексу України [4].

Так, участь спеціаліста у досудовому розслідуванні в межах кримінального провадження регламентована статтями 71-72, 79 Кримінального процесуального кодексу України [4].

Необхідно зазначити, що виділення профільного спеціаліста можливе в разі наявності у правоохоронного органу відкритого кримінального провадження за ознаками виготовлення несправжньої, контрафактної, збиткової продукції для компаній із зареєстрованим брендом, шляхом незаконного використання належних їм знаків для товарів та послуг іншими суб'єктами господарської діяльності з метою власного незаконного збагачення.

На рівні процесуального права однією з підстав для відкриття кримінального провадження частіше за все виступають власні дослідження та звернення представництв компаній-власників бренду до правоохоронних органів з приводу того, що речі, які направлені їм на дослідження фізичними або юридичними особами (в т.ч. правоохоронними установами) із логотипами торгової марки компанії-власниці бренду, не виготовлялись компанією, а тому не відповідають оригінальним продуктам; компанія вважає їх фальсифікованими, а, відповідно, дії суб'єктів господарювання по випуску та реалізації зазначеної продукції є незаконними та збитковими для останньої (у цьому випадку представництва компанії-власниці бренду зазначають спричинену матеріальну шкоду незаконними діями суб'єктів господарювання, яка у відповідності до вимог статті 229 Кримінального кодексу України повинна завдати компанії матеріальну шкоду у значному розмірі, т.б. її розмір у двадцять і більше разів повинен перевищувати неоподатковуваний мінімум доходів громадян [1]).

У сучасному світі відсутнє єдине визначення поняття «бренду» та невід'ємних його складових «брендингу, товарного знаку та товарної марки». Зокрема, під цими поняттями розкривають наступне.

Так, бренд – це «розкручений» товарний знак, його імідж, який виникає внаслідок різних маркетингових дій [5, с.11].

Або бренд – це найважливіша відмінна властивість товару [6, с. 13].

А також бренд – це символ, дизайн, знак, назва, з якими ототожнюють товар або по-

слуги. Бренд у сучасному розумінні є образом товару в уявленні споживача, який дозволяє останньому обирати той чи інший товар, тобто позиціонує собою деякий образ товару, який має зміст та сенс, що мають значення для споживача [7, с. 119].

Брендинг – це системний, обґрунтований, виважений процес, що передбачає планування та впровадження маркетингового комплексу заходів щодо створення торговельної марки, розроблення плану перетворення торговельної марки на бренд, зокрема шляхом розроблення відповідного імені, корпоративного стилю та дизайну, рекламних кампаній, проведення акцій зі стимулювання збуту, цілеспрямованого PR, з метою формування бажаних асоціативних вражень у споживачів [8, с. 13].

Товарна марка – це назва, термін, знак, символ чи їх комбінація, призначені для того, щоб ідентифікувати продукт та диференціювати його від продуктів конкурентів [5, с. 19].

Товарний знак – це зареєстровані у встановленому законодавцем порядку на ім'я володільця символ, слово, зображення, звукові позивні чи оригінальна форма та зафіксований набір характеристик та особливостей, які слугують для однозначної ідентифікації товару [5, с.19].

Тому з метою подальшого виявлення, фіксації слідів порушень вимог законодавства щодо захисту товарної марки, товарного знаку, бренду, а також встановлення та підтвердження наявності ознак кримінального правопорушення, передбаченого статтею 229 Кримінального кодексу України «Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару», правоохоронним органам доцільно призначити експертизу у сфері інтелектуальної власності (торговельних марок – знаків для товарів і послуг, фірмових найменувань, зазначення походження товарів).

Експертиза у сфері інтелектуальної власності встановлює фактичні дані про властивості, ознаки, закономірності створення та використання об'єктів, що за своєю природою є нематеріальними об'єктами, але набувають правової охорони при дотриманні всіх установлених законодавством умов і фіксації в певній об'єктивній (матеріальній) формі.

Призначення та проведення експертиз у сфері інтелектуальної власності проводиться за правилами, що передбачені для будь-яких видів експертиз.

Орієнтовний перелік питань, які можуть бути поставлені на вирішення експерту у сфері інтелектуальної власності наводиться в Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [9]. Вказаний перелік не є вичерпним. У зв'язку із накопиченням криміналістичної та експертної практики до переліку питань цього класу судової експертизи постійно вносяться відповідні зміни й доповнення.

Зокрема, під час проведення експертизи у сфері інтелектуальної власності встановлюються (на прикладі підробки продукції ДП «АДІДАС-УКРАЇНА» компанії «Adidas International Marketing B.V.» та «Adidas AG» шляхом незаконного використання належних їм знаків для товарів та послуг «», «Adidas», «») наступні ключові моменти, які мають вирішальне значення для подальшої кваліфікації кримінального правопорушення та векторного направлення розслідування кримінального провадження:

Чи є позначення «», «Adidas», «», що наявні на виявленому та вилученому під час слідчих (розшукових) дій в місцях реалізації контрафактної продукції (товарів), тотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати із знаками для товарів та послуг «», «Adidas», «» (необхідно вказати свідоцтва, що діють на території України №№...), права, які належать компанії «Adidas AG»?

Чи є позначення «», «Adidas», «», що наявні на виявленій та вилученій продукції, такими, що можуть ввести в оману щодо товару, послуги або особи, яка виробляє/продає товар або надає послугу?

Який розмір матеріальної шкоди завдано компанії «Adidas AG» внаслідок використання знаків для товарів та послуг «», «Adidas», «» на виявленій та вилученій продукції?

Як **висновок** до статті зазначимо, що, на нашу думку, кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, а саме: незаконне використання знака для товарів і по-

слуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару - є досить специфічним явищем кримінально протиправної діяльності, яка постійно розвивається з неминучим розвитком технічного прогресу та господарської діяльності держави. Саме ця новизна та специфічність, неухильний та постійний розвиток вказаного виду кримінальних правопорушень вимагають від судових та правоохоронних органів, криміналістів розроблення та застосування нових криміналістичних засобів та методів у їх виявленні та фіксації для подальшого невід'ємного використання у проведенні ефективного розслідування, встановленні та притягненні винних осіб до відповідальності.

Зважаючи на наявність недоліків у цій сфері процесуально-правової та експертно-криміналістичної діяльності вважаємо за актуальні подальші дослідження відповідної спрямованості, адже останні створюватимуть перспективи теоретичних та практичних напрацювань та сприятимуть розв'язанню проблемних питань на цьому напрямку.

Література

1. Кримінальний кодекс України. Закон України від 5 квітня 2001 року №2341-III (редакція станом на 20.01.2021) [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2021).

2. Дочірнє підприємство «АДІДАС-УКРАЇНА» (Україна, м. Київ, вул. Гарматна, буд. 4, код ЄДРПОУ 24251899, дата реєстрації 28.05.1996) – засновник юридичної особи: акціонерне товариство «АДІДАС АГ» (Німеччина, АДІ-ДАССЛЕР ШТР., ГЕРЦОГЕНАУРАХ) [Електронний ресурс]: <http://youcontrol.com.ua> (дата звернення: 20.01.2021).

3. Департамент захисту економіки Національної поліції України [Електронний ресурс]: <http://www.npu.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2021).

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13 квітня 2012 року №4651-VI (редакція станом на 20.01.2021). [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2021).

5. Мазилкина Е. И., Брендинг: Учебно-практическое пособие / Е.И. Мазилкина. – 2-е изд. – М.: Издательско-торговая кор-

АНОТАЦІЯ

Викладаються правові основи та перспективи розвитку криміналістики в світлі нових кримінальних загроз при стрімкому поширенні вчинення кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Розглянуто процесуально-правові та експертно-криміналістичні питання щодо можливості виявлення, фіксації та збирання слідової картини та формуванні доказової бази у вчиненні кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, а також обґрунтовано необхідність ефективної співпраці працівників слідчих органів, суду та профільних спеціалістів компаній-власниць бренду, а також Департаменту захисту економіки Національної поліції України для якісного та об'єктивного виконання завдань кримінального провадження та покращення інноваційної політики України. Наведені конкретні приклади завдань, які ставились на вирішення експертам при проведенні експертизи у сфері інтелектуальної власності, що мало місце на практиці. Зроблені висновки та надані рекомендації щодо узгодженого застосування норм діючого законодавства у практичній діяльності спеціаліста-представника компанії власниці бренду та слідчого. Привернуто увагу на необхідність подальшої наукової співпраці вчених, спеціалістів у галузі матеріального та процесуального права.

Ключові слова: криміналістика, кримінальне правопорушення (злочин), метод, бренд, товарний знак, товарна марка, господарська діяльність, інформація, правоохоронні органи, досудове розслідування, кримінальне провадження, експертиза, експерт, спеціаліст.

порація «Дашков и Ко»; Саратов : ЛА ООО «БизнесВолга», 2011. – 224 с.

6. Стифф Д., Продавай больше, используй силу бренда : Практическое руководство / Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Гребенников», 2009. – 264 с.

7. Макашева З. М., Макашев М. О., Бренддинг: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2011. – 288с.: – (Серия «Учебное пособие»).

8. Шульгіна Л. М., Лео М. В., Бренддинг : теорія та практика (на прикладі об'єктів ко-

мерційної нерухомості) [Текст] : монографія / Л.М. Шульгіна, М.В. Лео; Нац. техн. ун-т України «КПІ», Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, Європейський ун-т. – Київ-Тернопіль : Астон, 2011. – 272 с.

9. Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 №53/5 «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» (редакція станом на 20.01.2021) [Електронний ресурс] : <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2021).

Osmolian, V.A.

DEFINING ASPECTS OF FORENSIC METHODOLOGY FOR DETECTING AND INVESTIGATING CRIMINAL OFFENSES ON THE GROUNDS OF BRAND COUNTERFEITING

In the article the author lays out the basics and prospects for the development of criminology in the light of new criminal threats with the rapid spread of crimes in the sphere of economic activity. Procedural-legal and expert-criminological issues concerning the possibility of detection, fixation and collection of a trace picture and formation of an evidence base in commission of crimes in the sphere of economic activity are considered. And also the necessity of effective cooperation of employees of investigative bodies of court and profile specialists of the brand owners, as well as the Department of Economic Protection of the National Police of Ukraine for qualitative and objective performance of tasks of criminal proceedings and improvement of innovation policy of Ukraine is substantiated. Giving specific examples of tasks that were set for experts to conduct during the examination in the field of intellectual property, which took place in practice. Conclusions are made and recommendations are given on the coordinated application of the current legislation in the practice of a specialist-representative of the brand owner and investigator. Attention is drawn to the need for further scientific cooperation of scientists, specialists in the field of substantive and procedural law.

Keywords: *criminalistics (criminology), crime, method, brand, trademark, economic activity, information, criminal proceedings, police, pre-trial investigation, expertise, expert, specialist.*